

שאלה לגבי פעולות האסורות בשבת

כ"ח טבת תשמ"ג

לכבוד העורך

הנדון: שאלה לגבי פעולות האסורות בשבת:

אני סטודנט לרפואה וחובש שומר מצוות אשר עובד בבית-חולים בסייעוד חולים. התעוררה אצלי בעיית עבודה בשבת, כאשר העבודה כוללת בעיקר רשימת ספירות של לחץ דם, חום, ודופק. לא מצאתי בספרי הלכה מקורות האם זה חיוני בשבת אפילו לחולה שיש בו סכנה.

על אף שאני יכול לכתוב את הספירות ביד אחרת, למשל שינוי – האם זה נקרא שינוי בשל כך, ואז מותר? וגם בשיקול שסה"כ הפעולה נחוצה, ואם אני לא אעשה אותה בשינוי אז אחות אחרת עלולה לעשות זאת ללא שינוי.

או האם, כאשר יש לי אפשרות להימנע בכלל לעבוד בבית חולים בשבתות מכיון שבב"ח בו אני עובד אין שיטות לשמירת שבת, ושיטת פתקים ותיוק בסיכות לא תתקבל על ידי האחיות אחראית המשמרת.

בבקשה לשלוח לי תשובה ישירות אם אפשר עם כל האפשרויות והלכה במקרה זה, כי אין לי מקור אחר.

בתודה מראש

סודי נמיר

תשובת העורך:

א. הקביעה אם מצב מסוים מהווה פיקוח נפש – מסורה לרופא המטפל (ולא לאחות, לחובש או לתלמיד הרפואה), גם אם אותו רופא איננו שומר מצוות. החובש או האחיות הנמצאים בתורנות חייבים לציית להוראות הרופא (כל זמן שהם מנומקות בפיקוח נפש), גם אם אותו חובש חושב שאין במצב הנתון פיקוח נפש, ואפילו אם רופא אחר הנמצא בתורנות בהזדמנויות אחרות איננו מחשיב מצב (הנראה) דומה כפיקוח נפש¹.

1. שמעתי הלכה למעשה מהגרש"ז אויערבאך שליט"א בשנת תשל"ד, ונתבקשתי אז ע"י הגרש"ז שליט"א להבהיר פסק זה בצורה חד משמעית לאחד מהחובשים בב"ח שדה שהיה אז בפאיד ממערב לתעלת סואץ. וראה עוד בשמירת שבת כהלכתה (תשל"ט) פרק ל"ב סעיף כ"א, וזה על אף האמור שם בפרק מ' הערה א' (הערה שהובאה גם במהדורה הראשונה).

ב. כתיבה ביד שמאל (למי שרגיל לכתוב ביד ימין בלבד) נחשבת כשינוי והופכת את הפעולה לפעולה שאין בה איסור תורה². פעולה כזו מותרת, כמובן, עבור חולה שיש בו סכנה (והיא מהווה בעצם אחת הדרכים למעט באיסורי דאורייתא עד כמה שניתן³ ללא פגיעה בחולה), ויש מצבים שהיא מותרת גם עבור חולה שאין בו סכנה⁴ (קטגוריה הכוללת כמעט את כל המאושפזים שאין בהם סכנה).

ג. דרך נוספת לציון פרמטרים חשובים [קרוב לודאי ללא איסור תורה] הינה רישום נקודה על גרף המוכן מראש⁵. (גרף כזה קיים לשימוש גם בימות החול בביה"ח הדסה בירושלים ומציינים בו הן את טמפרטורת הגוף של החולה והן את מהירות הדופק שלו). ניתן לתכנן גרף מתאים לרישום לחץ הדם, ויתכן שגם במקום בו "שיטת הסיכות" איננה מקובלת, שיטת הגרפים עשויה להתקבל. (כדי להימנע מכל ספק ראוי לרשום גם הנקודות על הגרף ביד שמאל, כלומר בשינוי).

ד. השיקול אותו הזכרת במכתבך, שאם לא תבצע אתה מלאכה בשינוי, אזי הפעולה עלולה להיעשות ע"י אחות אחרת ללא שינוי איננה סיבה מספקת לחלל שבת אפילו בשינוי כאשר אתה יודע שבעצם אין היתר הלכתי הנובע מהמצב⁶. אחת הסיבות לכך היא שהאחות חושבת שמעשיה מותרים משום פיקוח נפש, ולכן פעולתה נעשית בעצם בהיתר⁷.

ה. לגבי כל בעיה של ישום פתרון הלכתי-רפואי בבית החולים, ראוי שתתייעץ עם רב בית החולים ועם רופאים מנוסים בעלי ידע הלכתי.

ו. לגבי השאלה אם צריך להימנע מעבודה בביה"ח בשבת – אם אין אפשרות להימנע מחילול שבת האסור עפ"י ההלכה, אזי יש לעשות כל מאמץ להימנע מתורנות שבת⁸.

בברכה נאמנה,

הרב מרדכי הלפרין

מקור: ספר אסיא ט', עמ' 146-147, 2004

2. רמב"ם, הלכות שבת, פרק י"א, הלכה י"ד. הובא במשנה ברורה שם, ס"ק כ"ב (ליד שער הציון ס"ק מ"ו)

3. שו"ע שכ"ח ברמ"א סעיף י"ב.

4. ראה נשמת אברהם על אר"ח סי' שכ"ח, ס"ק מ"ה.

5. ע"פ הרמב"ם בהלכות שבת, פרק י"א. הלכה י"ג, שפסק כחכמים, וגם כאן אין בצורת הנקודה שום אינפורמציה אלא רק המיקום של הנקודה מרמז על הנתון הנדרש כמו בנוטריקון.

6. ראה הערה 4 לעיל.

7. מעין זו שמעתי בשם הגר"ש אלישיב לגבי הלכות צבא. וראה כעין זה בנשמת אברהם אר"ח של"ח. סוף ס"קא, בשם הגרש"ז אויערבך, וראה אסיא ל"ה עמ' 69 פסקה ה'.

8. ראה נשמת אברהם אר"ח, סי' רמ"ה סק"א. והפוסקים שהובאו שם.